

PSTRY (103) *ai*

sg m N pstry (17). ◇ *G* pstr(e)go (4). ◇ *A* pstr(e)go (5), pstry (3). ◇ *L* pstry (4), pstr(e)m (1); -ym *RejWiz* (2), *WyprKr*; -ym : -(e)m *RejJóz* (1:1). ◇ **[V pstry.]** ◇ *f N* pstrą (9), pstr(a) (1). ◇ *G* pstr(e)j (3). ◇ *A* pstrą (4). ◇ *L* pstrój (3); -ój (1), -(e)j (2). ◇ *n N* pstr(e) (4), pstro (1) *RejWiz* [może *av*]. ◇ *G* pstr(e)go (4). ◇ *A* pstr(e) (1). ◇ *m a. n G* pstr(e)go (1). ◇ *pl N m an* pstrzy (*cum sb: krolikowie, samcowie, dudek i dzięcioł*) (3), pstr(e) (1) (*cum sb: konie*). *subst* pstré (5); [-é], -(e) (5). ◇ *G* pstrych (7). ◇ *A subst* pstr(e) (13). ◇ *I m* pstr(e)mi (3). ◇ *L* pstrych (6).

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI (cztery z niżej notowanych przykładów) – XVIII w.

Zwracający uwagę swoim kolorem, zwłaszcza niejednolitej barwy; varius Vulg, Mącz, Cn (103) :

a. Różnokolorowy w jaskrawych odcieniach, prawdopodobnie też jaskrawy jednokolorowy; polymitus PolAnt, Calep; discolor BartBydg, Cn; versicolor Mącz, Cn; discolorius, multicolor Cn (64) : *Discolor, diversorum colorum, vel qui est alterius coloris, pstry BartBydg 43; vkradl thefz wthem kramye Cerwowey stuką plothna Czarnego y stuką czwelichu pftrego [tj. barwionego, nie w naturalnym kolorze lnu] LibMal 1551/159, 1551/159v; Iuz wżycy pochlebią iego wielmożności. Iáko pftre Soyki przed nim z dáleká dudkuia/ A pálcem łobie s tyłu hic eft vkázuią. RejWiz 11v, 39v, 101; PAni przyniołá dudká pod fártuchem pftrego RejFig Bb4, Bb4; RejZwierz 126; Zlotogłowu pftrego. od Pana woiewodi Wilnenkie⁸⁰ we dwu ftuczka⁸⁰ch po lokczj 19 WyprKr 103v; Varius etiam significat, Pftry/ rozmáyitey fárby. Mącz 475c; Versicolor item, Rozmáyitey fárby/ pftry. Mącz 486c, 414b [2 r.]; RejZwierz 268; Więc ie [fraszki] ná párgáminie nadobnie píano/ A niektóre y złotym prochem pólypano. V káždéy orzeł/ y pftre czyłta fznurá długa KochFr 79; BielSen 7; Polymitus – Szachowany pftry [cf Polymita vestis, Wzorowáta słoyerzowáta fuknia która z rozmáyitich wzorów y rozmáyitey fárby nići yeft tkána. Mącz 308d]. Calep 819a; WyprPl C3; Ná pftre koniki [tj. szarańcze] co leczą z Afryki Stáwiáią wniki. KlonFlis C; [tela viridi suffulta, cum omnibus attinentiis sui similibus, cingulus ex tkanicza pstra. InwKatWaw 192].*

Przysłowia: Pftryć też Dzięcioł y Dudek á wždy śmierdzi ząwždy/ Tákżeć y w tych pftroćinach nie pachnieć też káždy. *RejWiz* 68v; *RejZwierz* 85v.

Kto fie fwym zdánim przed inemi zdobi/ Ieft iáko pftry kur/ á zákryty w krobi. *RejZwierz* 219.

Wyrażenie: »jako dudek pstry« (1): *DWorzániná máluia/ pięknie vbránego/ Láncuchow ná nim pełno/ iáko Dudká pftrego. RejZwierz* 117v.

α. O ubiorze i wyposażeniu (zwykle: będący oznaką bogactwa i elegancji) (41) : *GliczKsiąż* E7v; Kocha fie páni mátká kiedy więc knáflikow Náviefza v panięcia/ názyie bryzykow. Vpftry ie iáko profię [...]. Bo więc pánu młodemu ząwždy fie chce tego/ Gdzye wzyać tu wzyać by nigdy nie odmieniał pftrego. *RejWiz* 88v, 12, 48, 53v [2 r.], 57 [2 r.], 57v, 60v, 68v; I trzi Gieflka ze pfttrim iedwabiem. *WyprKr* 106v; A oná miáłá ná łobie fuknią pftřą/ ábowiem corki krolewkie pánienci w thákowych fukniách chadzály *BibRadz* 2.Reg 13/18, 2.Reg 13/19; *Mącz* 47b; *RejPos* 23v, 134; *BielSat* D2; Máło ci [nasi przodkowie] ználi álábáftrow/ mármorow/ złotá/ írebrá/ pftrych opon *RejZwierz* 69v; Máło też o tym myfli iefli ná pftrey kołdrze ábo ná profym wezglówku ípáło/ kilo iż ímáczno ípáło/ álbo iż fie náspáło. *RejZwierz* 105v, 7, 24, 53, 57v, 104v (13); Chociaż we pftrych íáianiech oni tho nie chodzą/ Ale w íławie ínadź droższey niż we złocie brodzą. *PaprPan* B3v, Bv;

Albo żeby pstry kábát był przyczyną zlégo: Aż mi syc cknie/ łłucháiąc kazánia twoiégo. *PudłFr* 53; A gdy w łżeściniedzielách [tj. w połogu] która kiedy leży/ Poduśzek pstrych do wierzchu nád łobą náieży. *BielRozm* 27; Soriculata vestis, Quae variis conserta coloribus erat – Pstrą łuknia. *Calep* 993b; *KlonWor* 6; [*InwKatWaw* 240].

W charakterystycznych połączeniach: pstry(-a, -e) bieretek, chobot, gunia, jedwab, kabat(ek) (4), kołdra, kożuszek (2), obercuch, opona, płaszcz, poduszka (3), pościel, sajan(ek) (2), suknia (sukienka) (6), tkanice.

Wyrażenie: »pstry(-a) bram (a. bramka)« (3): ále tego w więtszey wadze máią/ Kto chodzi we pstrych bramiech *RejWiz* 15v, 6; y każę [mówi Pan] odebrać od nich [córek jerozolimskich] ty wymyślne vbiory ich/ thy perły/ thy pstre bramki/ ty bryżyki/ ty zaponki/ ty źwierciadłká/ ty rozliczne wonności ich. *RejPos* 306.

αα. Różnokolorowo ubrany (1) : [które [ludzi króla szwedzkiego] Rewłanie rotę Krolewfką z miáftá wypędziwfy przyięli/ y Szwedzkiego Krolá pstre Knechty do miáftá wprowadźili *BielKron* 1597 610.]

ααα. W funkcji rzeczownika (1) : Tácyć byli Krolowie/ zá wieku łtárego/ Więcey záwždy zbroynego łzukáli niż pstrego. *RejZwierz* 15v.

b. Mający różnego kształtu elementy, zwłaszcza drobne, na tle innego koloru; maculosus *BartBydg*, *Vulg*, *Mącz*, *Calag*, *Cn*; maculis distinctus, variegatus *Cn* (39) : *Leop Gen* 31/8 [2 r.]; *HAzuka* Axamitu z wierłchu czarne⁸⁰, wewnątrz na kształth Riszich norek pstro kołmate⁸⁰, Wilogi tegofz Axamitu pstrego *WyprKr* 85v; [*Jakub*] ony łafki vpstrzył rzeżąc łkorę ná nich y tu y owdzye. Owce pijąc wodę zápatrzyły fie ná ony pstre łafki/ rodziły pstre iágnięta *BielKron* 15, 15 [2 r.], 38v.

W połączeniach szeregowych (3): Wznieś oczy twoie/ y ogláday włyżki łámce ktorzy syc z zeymnią z łámicámi/ pstre/ frokáte y nákrapiáne. *Leop Gen* 31/12, *Gen* 31/10, *Zach* 1/8.

[Szereg: »pstry i nakrapiany«: I odłáczył won dzień kozy owce/ kozły/ y bárány pstre y nákrapiáne [varios et maculosus] *Leop Gen* 30/35 (Linde). [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]]

α. Cętkowany, nakrapiany; też o kurach: jarzębiaty (17) : *BartBydg* 85; *FalZioł* IV 29c; *RejWiz* 72; *Maleagrides gallinae Africae*, Africkie kury pstrego pierza y gárbáte. *Mącz* 214a; Rys zwierzę yeft pstre. *Mącz* 276a; *Pantherinum*, Pstry yakoby rys. *Mącz* 276b, 38b, 203b; *RejAp* 106v; Wierz mi y tám we łbie trwogá/ Kto włytyko pułzcza ná Bogá/ A nic fie nie łtára o fie/ Iáko pstre ná Wiołnę profię. *RejZwierc* 232v; *Calag* 409b.

Przysłowie: Pańska łaska na pstrom koniku *RejJóz* H marg, H; [*PismaPolit* 5].

Szeregi: [»morągowaty albo pstry«: orzełzyny áłbo łupiny z tych Orzechów [...] oczy morągowaté áłbo pstré/ czynią czarne piękne *UrzędowHerb* 366a.]

»pstry a nakrapiany« (1): Emblemata item dicuntur, Subtilne krámarskie rzeczy pstre á yákoby gwiazdkámi nákrapiáne. *Mącz* 102b.

Przen (1) : A ták iákomći mowił/ nie włytykoć to rołkofz/ Chociay drugi krokorze chodząc by pstra kokofz. Ale kiedybyś weźrzał thám do głowy iego/ Więceybyś łnadź brudnego náłazł niżli pstrego. *RejWiz* 72v.

αα. *Piegowaty lub mający inne skazy na skórze (3)* : Maculosus homo, Piegáty/ pŕtry/ álbo też íromotny złoŕliwy człówiek. *Mącz* 203b, 403d.

W porównaniu (1): Miefzkał y ná iednym bágniŕku/ [...] gdzie prze ímrod y złe powietrze ípuchł był/ y włófy wŕzytkie ná nim ópádł/ y było ćiało ie⁸⁰ pŕtre ná nim iáko zmijá. *SkarŻyw* 573.

β. *Łaciaty; o kotach może: pręgowany (6)* : *ZapWar* 1503 nr 1953, 1527 nr 2364; Wŕzytŕki rzeczy práwie zowę: Pług/ lemięŕz/ iárzmo y woły/ Ieden pŕtry drugi gomoły. *BierEz* A3v; Są też krolikowie domowi tegoŕz przyrodzenia/ ale czarni albo pŕthrzy barzo mnożni/ á nie raz fie do roku mnożą. *FalZioł* IV 9c; *RejFig* Bb4v; Iáko Rycerz od lálá pŕtrej krowie zábiega *BielSjem* 7.

[Przysłowie: Bo co on s pracą męźnie zágárdłował/ Toś ty niecnotą wŕzytko przehándłował/ Więcey cię to lży (lepiey milcz) niż zdobi/ Pŕtry kocie w krobi. *StryjGoniec* H2v, E2v (*Linde*).]

γ. *Prązkowany, żyłkowaty (1)* : Ophites, Drogi kámięń álbo Mármorowy kámięń pŕtry yáko wąż. *Mącz* 265b.

δ. *Złożony z kawałków o różnych odcieniach (3)* : Opus segmentatum, et segmentati asseres, Szłoyrzowáta/ ízrotowána/ pŕtra robotá/ to yeŕt z máłych íztuczek ípoyona/ yáko bywáyą skrzinki. *Mącz* 377b, 485a; Ten pŕtry worek v páfá; wŕzak go baczyŕz y ty; Ieŕt z rozmáitey ierchy miŕternie wŕzyty. *KlonWor* **5.

Synonimy: **b.α.** *morągowaty, nakrapiany.*